
**ТЕНДЕНЦІЇ НОВОГО ІСТОРИЗМУ
В ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРАХ ПОЧАТКУ ХХ СТ.
ТА ЇХ ПРОЕКЦІЯ НА ІНТЕРПРЕТАЦІЮ
ІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ У ЛІТЕРАТУРНІЙ
КРИТИЦІ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.СТ.
(НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОСТІ М. ХВИЛЬОВОГО)**

Ядловська О. С.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-425-2-48>

ВСТУП

Переламні історичні періоди у соціокультурному дискурсі супроводжуються пошуком нових творчих форм та соціальних перцепцій, що відображають чи інколи навіть пропагують мовою літературних творів карколомні зміни в розвитку суспільства та історико-політичних і державних перетвореннях. Своєрідна «метафорична ідеологія» художніх творів пропонує взаємозалежну підпорядкованість та причинно-наслідкову циклічність, за якої змістовим фундаментом твору стають історичні події та їх трактування (за умови використання принципу історизму автором), і, водночас, уже ідея твору, а у новітній літературі ще й форми та художні засоби, відіграють провідну роль у формуванні певної ідеології або стають каталізатором до її розвитку, таким чином впливаючи на погляди суспільства.

Історичний підхід або історична пам'ять залучені в літературі від моменту створення самої літератури у багатьох жанрових формах та темах (ймовірно виключенням його використання може бути інтимна тематика, хоча й вона може переплітатись з історичним підґрунтям подій). Однак у ХХ та ХХІ сторіччях у модерній та постмодерній літературній практиці історизм набув нових обрисів та підходів, роблячи акцент на широкому спектрі проявів як самої історичної події, так і її тлумачення й розуміння: філософських, соціокультурних, навіть політичних складників, з одного боку, та широким спектром художніх форм, прийомів, засобів для створення ідейної метамови твору і, як наслідок, вироблення у читача як розуміння перцепції автора, так і створення свого сприйняття і бачення щодо описуваних подій, з іншого.

Тобто творча перцепція автора стає поштовхом до розвитку світосприйняття читачів та, водночас, відгуком на історичні події та можливості участі в їх творенні.

Новий історизм створює підґрунтя для формування соціокультурного, політико-історичного дискурсу літературних творів, при цьому, на наш погляд, як автором і у автора, так і самим читачем. Такі процеси підносять літературу на якісно новий щабель як інтерпретатора та творця історії.

1. Вплив метамови літературних творів на формування історичного мислення та відображення ідеології історичного періоду як засади нового історизму ХХ–ХХІ ст.ст.

Сучасна літературна критика приділяє значну увагу принципу історизму, адже перетин літературного та історичного дискурсу, безперечно, слугує підґрунтям соціокультурного осмислення дійсності та подальшій інтерпретації і рефлексії. Спираючись на історичну змістову, автори відтворюють соціальну дійсність та, власне, історичні події, творячи світоглядні позиції з огляду на історичні ремінісценції. Своєрідна дуальність у перетині історичного контексту та художньо-літературного викладу автора розглядається як складне поєднання історико-теоретичних концепцій, ідеологій, фактів з динамічною інтерпретаційною моделлю твору створює підґрунтя для вироблення і розуміння проблем сучасного та минулого шляхом осмислення та метамови.

На початку ХХ ст., звертаючись до пошуків форм, художніх засобів, гри з кольором, відчуттями, автори літературних творів відтворили швидкозмінні, як за часом, так і за історичним контекстом, процеси у суспільстві. Зазначені мистецькі пошуки вплинула як на сам літературний процес, так і стали поштовхом до сприйняття історичних подій крізь призму своєрідного літературного «інокомовлення» (у сенсі метафоричності, паралелізмів, експресивного синтаксису, зорових образів та тощо) та інтерпретації як універсального способу вираження внутрішнього світу, його модифікації та у подальшому творення світогляду. Безумовно, долучаючись до історичних тем, митці все ж надають перевагу власне принципу історизму, об'єктивному висвітленню подій на основі реалістичних фактів, а читач опирається на канву історичних подій та пошуку аналогій у творі.

Натомість принцип нового історизму в літературі тяжіє до комплексного розуміння і висвітлення дійсності чи історичного контексту через естетичні трансформації тексту, творчих пошуків (наприклад, з огляду на художню практику доби) до подальшої ідентифікації себе в соціокультурному та історичному бутті. Отже, новий історизм стає

поштовхом до розвитку думки, розширення свідомості, співвіснення себе нацією, її ментальними настановами – об'єктивований у слові літературного твору стан душі «підкоряється» йому і може стати подальшою основою духовного буття.

Осмислюючи феномен історичної пам'яті в контексті сучасної світової культури та літератури, розглядаючи його як результат розвитку людства, маємо достатньо підстав вважати, що покликаний ним до життя художні твори беруть дієву участь у процесах накопичення, зберігання, передачі буттєвої інформації та цивілізаційного досвіду сучасним і майбутнім поколінням. Окрім того, література має унікальну можливість відтворювати колективні настрої та інтегрувати свідомість соціуму, нації в світоглядні процеси суб'єкта, впливати на соціокультурний потенціал суспільства в цілому. В історичних творах різних літературних родів і жанрів українські письменники намагалися не тільки об'єктивно інтерпретувати минуле в емоційних картинах, дотримуватись історичної правди, а й формувати в читача чітку громадянську позицію, патріотизм, високу мораль. Хоч ця література й має давню традицію, широкий попит і заслужену шану, однак вона не уникла ідеологічного регламентування, політичного тиску. Протягом довгого часу сюжети з нашої минувшини були чи не єдиною можливістю української нації заявити про себе, донести своє розуміння історичних реалій цивілізованого світу¹.

Активний розвиток історичної прози на теренах України припадає на XIX – початок XX століття. Досвід попередників стимулював українських митців слова до висвітлення маловідомих подій минулого, зображення історичних постатей із проекцією на сучасність, викриття найактуальніших проблем тогочасного життя. Тісний взаємозв'язок мистецтва слова з іншими гуманітарними науками надав можливість як для загального розгляду принципу історизму, так і суто літературного, в межах якого згадана категорія набуває рівня художнього мислення. Історія стає одночасно як предметом художньої рецепції, так і своєрідним джерелом осягнення проблем сучасності. Домінуючими концептами історизму, на думку теоретиків літератури, виступають опозиції «художня правда» та «історична правда», «художній домисел» та «художній вимисел»².

---

¹ Шевченко В. Ф. «Література й історія» – напрямок наукових досліджень. *Вісник Запорізького національного університету*. № 2. 2008. С. 259.

² Миц К. В. Інтерпретація художніх концептів історії в літературі XIX – початку XX століття. URL: <https://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/105447/28-Mits.pdf?sequence=1>

Для більшості наукових досліджень гуманітарних наук традиційної спільноти, або ж традиціоналістської парадигми характерним є зосередження на минулому Традиціоналістське літературознавство виникає переважно у спільнотах, яким притаманний «холодний» тип культури, і воно схильне до створення авторських «іконостасів», укладання канону «священих» текстів. Наукові практики цього літературознавчого дискурсу спрямовані у бік історії, культивування історичних міфів, виявленні причинно-наслідкових зв'язків між історією та літературою, а за своїм характером вони є просвітницькими. Натомість модерна спільнота тісно пов'язана із сучасністю. Методологічна увага зосереджена на встановленні і вивченні закономірностей, формальних зв'язків, згідно з якими відбуваються реляції окремої особистості із її сучасністю незалежно від історичного періоду. Центральним об'єктом наукових студій модерної парадигми стає ідея форми. Інтелектуальні практики цього літературознавчого дискурсу зосереджені на теоретичному осмисленні сучасності за допомогою морфологічних підходів. У підсумку, зроблено висновок про те, що літературні студії кожного окремого соціуму формуються внаслідок специфіки культурної самоідентифікації спільнот³.

У XXI столітті існує нагальна потреба трансформувати принцип історизму, зберігши його продуктивні сторони (розгляд літературних явищ у зв'язках із суспільно-історичним та культурно-історичним середовищем). Методологічною основою тут є не окремо взята концепція дійсності, зокрема політична (позитивістсько-марксистська чи будь-яка інша), а філософія історії як широка система історичних знань, уявлень, узагальнень і навіть передбачень, вироблених людством упродовж власного існування. Адже зв'язки між мистецтвом слова та історією слід встановлювати не згідно з відповідністю зображених картин дійсності історичному фактажу, а в осмисленні й оприявленні універсальності авторських ідей, закладених у текст, їхньої пов'язаності зі світоглядом доби, в яку жив письменник. Саму ж літературу продуктивніше розглядати як белетризований результат художньо-історичного мислення митця. Увага до духовного феномена конкретної епохи, постаті та світу ідей письменника, естетичної даності художнього твору повинна бути посилена⁴.

---

³ Демська-Будзуляк Л. М. Українське літературознавство від ідеї до тексту: неокласичний дискурс (на матеріалі студій кінця XIX – першої третини XX ст.). URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Demska-Budzuliak_Lesia/Ukrainske_literaturoznnavstvo_vid_idei_do_tekstu_neoklasychnyi_dyskurs_na_materiali_studii_kintsia_Kh.pdf?PHPSESSID=kejta77vAND0fc6bbgl2r18ti0

⁴ Бондаренко Ю.І. Теорія і практика навчання української літератури на філософсько-історичних засадах у старших класах загальноосвітньої школи: Монографія. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2009. С. 28.

Однак, щоб уникнути спекулятивності, зазначимо, що без огляду на будь-яку історикотеоретичну концепцію, непохитним залишаться явище історичного або ж літературного факту. Звичайно, ми можемо використовувати його для тих чи інших інтерпретацій, за для тих чи інших цілей, однак не маємо права його фальшувати та ігнорувати. Таким чином, відповідаючи на питання чим є історія літератури – історією чи літературою, все ж таки, схилиємося до першого, адже не зважаючи на спокусу історика літератури запропонувати оригінальний сюжет задля викладення певної ідеї, принцип історизму залишається домінуючим⁵.

Коли вчені досліджують твір історичному аспекті літературного твору, ми називаємо цей процес паралельним читанням. Паралельне читання передбачає вивчення літературного тексту в світлі інших сучасних текстів: газетних статей, релігійних брошур, економічних звітів, політичних документів тощо. Ці різні типи текстів, які розглядаються однаково, допомагають вченим побудувати багатше розуміння історії. Науковці дізнаються не тільки про те, що сталося, а й те, як люди розуміли, що сталося. Читаючи паралельно історичні та літературні тексти, вчені створюють, використовуючи фразу з антропології, товстий опис, який центрує літературний текст як продукт, так і внесок у його історичний момент. Наприклад, історія може реагувати на певну історичну реальність, і тоді ця історія може допомогти сформуванню ставлення суспільства до цієї реальності⁶.

Протягом століть людська спільнота постійно модифікує свої світоглядні позиції. Їх зіставлення дозволяє простежити еволюційні зміни у внутрішньому світі різних поколінь, окреслювати історичну обумовленість свідомості, яку М.Барг назвав «полем зору» будь-якої епохи. Так виникає картина світу, яка притаманна мисленню певної доби. Вона також має історичний вимір, оскільки займає певне місце в еволюції людства. Отже, надчасові та конкретночасові елементи переплітаються, постають єдиним зрощенням. Серед них особливо треба виділити такі: здатність фіксувати історичні факти, формувати особистісне ставлення до них, виробляти світоглядні позиції, осмислювати історичний процес у часопросторових співвідношеннях, хронологічних та причинно-наслідкових зв'язках, оцінювати та

---

⁵ Демська-Будзуляк Л. М. Принцип історизму та пам'ять у літературних історіографіях. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Сер. : Філологія. Літературознавство. 2010. Т. 135, Вип. 122. С. 22 URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdufl_2010_135_122_6

⁶ Рінго Х., Кашип А. Взаємозв'язок між історією та літературою. *New Historicism* by Heather Ringo & Athena Kashyap is licensed. URL: <https://ukrayinska.libretxts.org/>

інтерпретувати історію, ідентифікувати себе зі своїм історичним часом, розглядати сучасність у зв'язку із минулим та майбутнім⁷.

Більшість сучасних літературознавців, вивчаючи питання зміни жанру та художніх засобів у поезії чи прозі останніх десятиліть, вказує на тісний зв'язок між естетичними трансформаціями і колізіями соціокультурного простору, в якому функціонують і літературні тексти, й історичні факти. Цей соціокультурний простір – цілісна семіосфера культури, в якій література та історія тісно пов'язані між собою та є складовими спільного еkleктичного знаково-текстуального простору. Літературознавство, як і історія, вочевидь, потребують нової метамови, яка може бути витворена саме у міждисциплінарних студіях, де із легкістю генеруються нові поняття, методологічні підходи та інтерпретаційні практики. три теми: 1) поняття метанаративу; 2) зв'язок між історичним фактом, літературним сюжетом і різними типами наративних історій, оприявленних як у текстах історичних досліджень, так і художніх творах; 3) способи, художні прийоми, за допомогою яких реалізуються наративні стратегії історії та літератури у цілісному метанаративному просторі культури⁸. Міждисциплінарність наукових студій виводить на нові горизонти пізнання та аналіз літературного твору, розширює горизонти інтерпретацій, залучаючи до аналізу різноманітні культурні контексти, у межах яких функціонує літературний текст⁹.

Новий історизм бачать взаємозв'язок історії та літератури зовсім інакше. Сьогодні більшість літературознавців розглядають історію як динамічну взаємодію культурних, економічних, мистецьких, релігійних, політичних та соціальних сил. Фактично, Новий історизм також називають культурним матеріалізмом, оскільки текст – будь то література, релігійний тракт, політична полеміка чи наукове відкриття – розглядається як артефакт історії, матеріальна сутність, яка відображає більші культурні проблеми. Багато письменників, як Йейтс, використовують своє мистецтво для безпосереднього вирішення соціальних, політичних, військових чи економічних дебатів у своїх культурах. Ці письменники вступають у соціальний дискурс свого часу, цей дискурс формується культурними умовами, що визначають вік. Крім того, цей дискурс відображає ідеологію суспільства того часу, яка є колективними ідеями, включаючи політичні, економічні та релігійні ідеї, які

---

⁷ Бондаренко Ю.І. Теорія і практика навчання української літератури на філософськоісторичних засадах у старших класах загальноосвітньої школи. Монографія. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2009. С. 28.

⁸ Романенко О. Література та історія як метанаратив: до проблеми міждисциплінарних досліджень. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції. Збірник наукових праць (філологічні науки)*. № 6. 2015. С. 177.

⁹ Там само. С. 180.

керують тим, як культура дивиться та говорить про себе. Ця культурна ідеологія, в свою чергу, відображає владні структури, які контролюють або намагаються контролювати – дискурс суспільства і часто контролюють спосіб публікації, читання та інтерпретації літератури. Література, тоді, як соціальний дискурс коментує і знаходиться під впливом інших культурних дискурсів, які відображають або протистоять ідеології, яка базується на силових структурах суспільства¹⁰.

2. Авторська перцепція як історико-політична відповідальність митця у творчості та громадській діяльності Миколи Хвильового

Літературний процес – складна полірецептивна система, для аналізу якої важливо врахувати структурні, функціональні та ідеологічні особливості її розгортання. Визначальним елементом літературного процесу представники рецептивної теорії вважають горизонт сподівань та його видозміну. Так, на хвилі антипозитивістського перелому, починаючи з кінця XIX століття, в літературознавстві виникають рецептивні теорії в підході до літератури і культури, пов'язані з категорією читача й процесами читання. Водночас у самій літературі видозмінюються функції автора й читача (автор втрачає цілковитий контроль над текстом, а читач із пасивного споживача літературної продукції перетворюється на співавтора). Академічне літературознавство XIX століття тяжіє до соціології. Поняття «горизонт сподівань» позначає оцінки, пересуди, сподівання, смаки, одним словом, читацькі інтенції, які актуалізуються в процесі сприйняття (читання) художнього твору і значною мірою впливають на процес його реценсії. Актуалізований у процесі читання, текст зустрічається із горизонтом сподівання читача, і це може призвести до конфлікту й, відповідно, неприйняття або, навпаки, прийняття цього тексту читачем. Горизонт сподівань, однак, властивий не лише читачеві, але й авторові: він вбирає в себе сукупність соціальних, культурно-історичних, психологічних й естетичних уявлень автора, які впливають на сам процес творення тексту, з одного боку, і на читацьке сприйняття з другого боку. До того ж горизонт сподівань має внутрішнє (зумовлене літературним контекстом твору) і зовнішнє (зумовлене контекстом читача) розгортання. Дослідження горизонту сподівань у літературному процесі на матеріалі української літератури 20-30-х років XX століття дозволяє розкрити її дискурсивний характер. Головною домінантою

---

¹⁰ Рінго Х., Кашип А. Взаємозв'язок між історією та літературою. New Historicism by Heather Ringo & Athena Kashyap is licensed. URL: <https://ukrayinska.libretexts.org/>

цього періоду виступає орієнтація на читача з метою ідеологічного впливу на його свідомість за допомогою художнього твору¹¹.

В основі студій літературної форми українських літературознавців 20-х рр. ХХ ст. лежать ідеї морфології культури. Найбільшого застосування тогочасні морфологічні погляди були використані в дослідженнях історії літератури, в яких останню трактували як постійну зміну стилевих форм. Це дало підстави українському модерному літературознавству запропонувати нові принципи періодизації історії літератури, здійснити поворот від «історії авторів» до «історії текстів»¹².

Отже, українська література 1920-х років у своєму розвитку спиралася на світовий контекст. У цьому процесі важливим було засвоєння етики й естетики штюрмерського руху як періоду передромантизму та власне німецького романтизму. Увагу письменників «переходової доби» привернули духовні пошуки попередників, спрямовані на пізнання й піднесення можливостей людського Я, створення нових цінностей із хаосу існування, змістове наповнення буття. Значною фігурою у спадщині обох поколінь літераторів поставав митець, який набував статусу жерця, пророка нового способу існування, оскільки був здатний до містичного пізнання істини, а відтак, до творення глибинних текстів, що сприяли б проникненню читачів у буттєві таємниці. Насамперед це передбачало, звичайно, виплеск емоції, сильної, афектованої, що проявляється у людському стані, близькому до діонісійського екстазу, чи то він викликаний творчим процесом, чи то певними подіями щоденного існування. Саме так трактували даний феномен сучасники М. Хвильового¹³.

Початок ХХ століття в історії української літератури – час наполегливих пошуків нової форми, адекватної новій епосі і новій свідомості. Блискачу плеяда українських митців початку ХХ ст. заклала основи національного відродження в надзвичайно складний і суперечливий час нашої історії. У цій буремній епосі народився талант М. Хвильового і Є. Маланюка. Майже з перших днів народження Української Народної Республіки майбутні митці віддають себе

---

¹¹ Сенченко О. Д. Горизонт сподівань та його функціонування в літературному процесі (на матеріалі української літератури 20-30-х років ХХ ст.). Автореф. дисертації. URL: <https://mydisser.com/en/catalog/view/312/787/19838.html>

¹² Демська-Будзуляк Л. М. Українське літературознавство від ідеї до тексту: неокласичний дискурс (на матеріалі студій кінця ХІХ – першої третини ХХ ст.). URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Demaska-Budzuliak_Lesia/Ukrainske_literaturoznavstvo_vid_idei_do_tekstu_neoklasychnyi_dyskurs_na_materiali_studii_kintsia_Kh.pdf?PHPSESSID=kejta77vand0fc6bbgl2r18ti0

¹³ Землянська А. В. Суголосність ідей німецького романтизму із творчими пошуками українських митців слова «переходової доби». *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. № 1 (284), Ч. 1, 2014. С. 42-51.

служінню державній ідеї: перед ними постало серйозне завдання – створити українця як громадянина сучасного світу¹⁴.

На думку Є. Маланюка, «політичний нерв Хвильового, треба думати, і потягнув його в революцію... Революцію, як він її розумів, вірніш – Легенді Революції, він віддав і свою гарячу юнацьку віру, і свій поривчий молодечий романтизм, і свій яскравий талант уродженого письменника. А вони були такі сильні й стихійні, що затьмарили Хвильовому його невироблений тоді політичний світогляд»¹⁵. Наслідки революції мали б згармонізувати життя й наповнити його змістом, але у М. Хвильового з'явилося трагічне світовідчуття й глибоке розчарування в ідеології, що зрештою сформувало внутрішню конфліктність його особистості¹⁶.

Новелістичний жанр за своєю природою і внутрішньою організацією є ідеальним для втілення експресіоністичної естетики. Завдяки власній мобільній, гострій, вибуховій формі, новелістика здатна продемонструвати мозаїчність і складність світоустрою, водночас не полишає спроб знайти закони з'єднання цього розірваного буття. Створюючи образну парадигму художнього світу, письменники 1920-х років намагалися перенести абсурдність і алогізм того, що відбувалося в дійсності, на нові принципи побудови художнього цілого. Такі письменники, як М. Хвильовий, В. Підмогильний, Т. Осьмачка та інші, виражали своє ставлення до дійсності, вибудовуючи новелістичну модель на принципах дисгармонії, емоційної розбурханості, експресивно різкого контрасту колористичного і звукового мотивів¹⁷. Експресіоністичні елементи новелістики М. Хвильового дозволяють дати оцінку дійсності як антилюдській і катастрофічній, вносять трагедійний пафос, відкриваючи цілу гаму засобів впливу на читача. Пізнаючи безглуздість, розчинену в реальності, письменник за допомогою елементів і принципів експресіоністичної поетики кричуще загострив увагу на гротескових викривленнях дійсності, на абсурді, що творився його сучасниками в конкретних історичних обставинах¹⁸.

Зображуючи парадигму самотності, Микола Хвильовий дає змогу зануритися в мінливе підсвідоме протагоністів його творів. Читач постійно перебуває на рівні думок персонажів, зрозумілих лише їм і самому авторові. Микола Хвильовий створює ілюзію, що в кожному з героїв

---

¹⁴ Вечірко О. Л. «Він хотів бути «шикарним, як леопард» (М. Хвильовий у контексті есеїстики Є. Маланюка). *Наукові записки. Випуск 184. Серія: Філологічні науки*. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2019. 124 с.

¹⁵ Маланюк Є. Книга спостережень. Статті про літературу. К. : Дніпро, 1997. С. 308.

¹⁶ Там само. С. 307.

¹⁷ Ленська С. Елементи експресіоністичного стилю в малій прозі Миколи Хвильового. *Літературознавство*. 2011. С. 106.

¹⁸ Там само. С. 108.

оповідань або новел живуть його думки; що кожен наслідує авторову екзистенційну філософію самотності. Об'єднує їх спільне почуття розгубленості й безпорадності в бурхливому світі, серед облич «непереможених хамів». Людина не знаходить того, заради чого варто існувати в комуністичному вимірі реальності, тому вважає суїцид єдино правильним рішенням у ситуації загальної самотності та зневіри в людстві¹⁹.

Одним із важливих дискусійних питань у вивченні творчості письменника було і залишається визначення художньо-естетичної системи митця та причетності чи непричетності його до модернізму. У 90-х роках багато шанованих дослідників визначали Хвильового як імпресіоніста. Цю думку підтримували і ті літературознавці, які одними з перших в незалежній Україні свій науковий інтерес зосередили на вивченні творчості Хвильового, – М. Жулинський, В. Агеєва та інші. Юрій Безхутрий одним з перших наголосив на вагомому експресіоністичному складникові прози Хвильового. Дослідник зазначає, що для прози Хвильового характерне тісне переплетіння імпресіонізму та експресіонізму²⁰.

Григорій Грабович у статті «Екзорцизм українського модернізму» стверджує, що Хвильовий є «єдиним українським письменником цього періоду, якого...можна поставити ...поруч із візцевими модерністами Їтсом, Джойсом, Еліотом і Паундом...». Науковець наголошує, що «антихурторянство Хвильового, попри те, що його поділяли й модерністи, саме по собі ще не робить його (Хвильового) модерністом...»²¹.

Стильова манера видатного українського прозаїка-новеліста початку ХХ ст. Миколи Хвильового стала предметом вивчення літературознавців, культурологів, психолінгвістів, мистецтвознавців, адже непересічне трактування дійсності автором за посередництва поєднання слова і зображальних засобів, музичних, а також експресивних конструкцій та незвичної архітектоніки тексту утворюють своєрідний філософський контекст як самих реальних подій, зображених митцем, так і їх розуміння та трактування²². На наш погляд, творчість М. Хвильового лежить

---

¹⁹ Нестелєв М. А., Тугай Т. Р. Парадигми феномена самотності в ранній прозі М. Хвильового. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2023. № 61. С. 182-185.

²⁰ Хаперська М. В. Микола Хвильовий в оцінці вітчизняної та зарубіжної літературної критики. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/46589115.pdf>

²¹ Грабович Г. Екзорцизм українського модернізму. До історії української літератури: Дослідження, есе, полеміка. К.: Основи, 1997. С. 578-579. Хаперська М. В. Микола Хвильовий в оцінці вітчизняної та зарубіжної літературної критики. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/46589115.pdf>

²² Носач А. М., Ядловська О. С. Прояви імпресіонізму та експресіонізму в новелі М. Хвильового «Я (Романтика)». *Eurasian scientific congress. Abstracts of the 11th International scientific and practical conference*. Barca Academy Publishing. Barcelona, Spain. 2020. P. 550.

в площині переходу від імпресіонізму до експресіонізму. Якщо, долучаючись до імпресіонізму, митці намагаються відтворити почуття стосовно тієї чи іншої події, послуговуючись алюзіями, експресивністю та под. для створення самого «враження», то переростаючи, так би мовити, в експресіонізм, з'являється мотив формування почуттів чи навіть оціночних рефлексій вже у самого читача. Тобто відбувається акт творення нового аксіологічного судження як у митця, так і в читача за посередництва асоціацій, порівнянь, почуттів, зображених автором, безумовно завдяки залученню різноманітних зображальних художніх засобів, що сприяють розкриттю емоційного навантаження твору. У такому ракурсі окремі твори митця за стилізованою манерою тяжіють до експресіонізму²³.

«Неоромантизм» виявляється, по суті, наочним «симптомом» оновлення картини світу (якраз це, певно, й мав на увазі Хвильовий, коли говорив про те, що «іде доба романтизму»). Той філософсько-естетичний зсув, який саме тоді відбувався, вимагав, на думку письменника, рішучої відмови від «класичного» побутописання («я хочу творити по-новому»). «Некласичність» справді домінувала у його творах. Проте герой Хвильового, попри словесні декларації автора, так ніколи і не став людиною активної дії тієї бурхливої епохи, що відкрилася перед ним, чого, загалом-то, вимагав від героя «неоромантизм». Навпаки, цей герой усе глибше занурювався у суперечності цієї епохи і розчаровувався у ній. «Романтика вітаїзму» («неоромантизм») на практиці, в естетичному, а не в теоретичному своєму варіанті, вилилася у типово модерністичні інтенції, а в поезиці – прямо перегукувалася з експресіонізмом²⁴.

Нетипові образи героїв у творах Миколи Хвильового розкриті поза реалістичної традиції, хоча яскраво простежуються паралелі з відтворенням власної позиції автора щодо сучасних йому подій. Цим письменник спонукає читачів до пошуку і трактування як внутрішнього світу героїв, так і світоглядної позиції самого автора.

Мова героїв твору «Кіт у чоботях» позбавлена внутрішнього мовлення, як і самі носії її – багатого внутрішнього світу. Вона небагатослівна, насичена неологізмами соціального і політичного змісту, пронизана стурбованими інтонаціями. Письменник фіксує складні процеси свідомості, що знайшли вияв у слові. Мова персонажів стає не стільки засобом індивідуальної характеристики, скільки глибоких історичних зрушень, засобом характеристики епохи. Лексичні

---

²³ Носач А. М., Ядловська О. С. Прояви імпресіонізму та експресіонізму в новелі М. Хвильового «Я(Романтика)». Eurasian scientific congress. Abstracts of the 11th International scientific and practical conference. Barca Academy Publishing. Barcelona, Spain. 2020. P. 555.

²⁴ Безхутрий Ю. Художній світ Миколи Хвильового. Х. : Вид. ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2005. С. 5.

одиниці, вживані автором, багатофункціональні. На сторінках невеликого за обсягом твору Хвильовий змальовує великі групи людей, маси, народ, як в широких епічних полотнах. Для цього використується засіб знеособлювання: у героїв немає власних імен²⁵.

Щоб подолати амбівалентність Я з твору «Я (Романтика)» і довести свою «справжність» як чекіста, герой змушений вибудувати систему самовиправдань і пояснень, вчинити страшний злочин – матеревбивство, але дорога, яку він обирає, веде у нікуди, це шлях не до гармонії «голубих озер загірної комуни», а до чорної безодні і спустошення людської душі. Отже, М. Хвильовому судилося показати один з найскладніших переходових періодів української історії, і випередити свій час. Він, романтик, був справжнім вісником у сфері моральній і художній, через нетрадиційне мовлення апелював до людського сумління, до вічних заповітів добродетності і любові, водночас розуміючи, що суперечності буття, егоїзм і політична заангажованість бувають сильнішими за здоровий глузд, а через те інколи і сам лихим стихіям протиставляв сильну волю людей, які вперто прямували до «загірних комун»²⁶.

На окрему увагу заслуговує реалізація категорії мовчання в політичній парадигмі. Безперечно, мовчання – це складна картина художнього світу епохи несвободи як такої. Воно мотивоване тоталітарною дійсністю²⁷. В «Я(Романтика)» помітна «внутрішня автономія» і «внутрішній бунт» автора і водночас його зростаюче розчарування в ідеалах «загірної комуни» поволі ставали втраченими ілюзіями. Саме тому письменник апелює до мовчання тиші, що якнайкраще відображають (на відміну від мови – логічної, послідовної, лінійної) нелогічну та несподівану психологічну амбівалентність 20-х і 30-х років. Отже, мовчання – багатогранне поняття, яке можна розглядати в різноманітних проявах: від суто мовної до соціальної, політичної тощо. Його значення та функції різні: від підсилення ролі сказаного до цілковитого його заперечення. Текст насичений «трьома крапками», незакінченими реченнями, парцельованими конструкціями, надзвичайно експресивно передає драму роздвоєної душі героя²⁸.

---

²⁵ Соценко Н. Ф. Мова як засіб виявлення авторської інтенції в новелі М. Хвильового «Кіт у чоботях». *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. Випуск 52. 2015. С. 242.

²⁶ Вечірко О. Мотив «роздвоєності» у творчості м. Хвильового (на матеріалі оповідання «Я(Романтика)»). *Наукові записки. Випуск 142. Серія: Філологічні науки*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. С. 54.

²⁷ Горнятко-Шумилович А. Категорія мовчання в новелі Миколи Хвильового «Я(Романтика)». *Studia ukrainia posnaniensia*. Vol. V. 2017. P. 240.

²⁸ Там само. P. 241.

Це свідчить про приховані та обірвані думки, про розчарування в «загірній комуні», про зневіру в пануючій ідеології.

Митець перебуває в парадоксі іманентної свідомості, намагається почути «голос Буття» (за М. Гайдеггером) і, прагнучи досягти абсолютного злиття зі світом, все ж виділяється з нього, підносячись над ним. До автобіографічного синергену М. Хвильового, яскраво увиразнюючи його, додають чимало нового вперше оприлюднені бібліографічні матеріали й документи, подані у 5-му томі за редакцією Г. Костюка. Їхній інформаційний потенціал дає змогу дослідникові на відстані часу глибше і в повному об'єктивному обрамленні прочитати звершену долю письменника в контексті його доби. Життя і творчість М. Хвильового 1933 року сприймається на тлі, обарвленому тінню смерті, що закрила романтичні шведські могили трагічним саваном. «Давно зужито останню краплю часу, давно з'їдено всіх кішок і собак. Не село бовваніло перед нами, а німотне гробовище, де частково ще затримались живі мерці. Другого дня бачили ми, як ці тіні людей, що хиталися од вітру (переважно жінки), працювали в полі. Вони орали й сіяли, використовуючи здебільшого корів, таких же висохлих, нужденних, як і хазяї. Вони самі впрягались, заступаючи худобу, одбуваючи незаслужену каторгу; і в цьому був несвідомий, але кричущий протест» Саме за цих обставин геноциду і засилля ДПУ М. Хвильовий доходить висновку, «що актом смерті можеш зробити для свого народу щось більше, ніж присутністю в житті»²⁹.

Прослідковано жорстку і незмінну позицію М. Хвильового щодо викладу своїх літературних засобів: застосування атрибутивних прикметників для оцінки статусу персонажа чи оцінки ситуації, що розглядається (найчастіше вираження іронії ситуації, де є переверот очікувань); вміле використання повторення, що виконує структуроутворюючу функцію в текстах; зіставлення контрастних слів, фраз чи ідей, щоб висміяти соціальний ідеал суспільства за державного комунізму та зобразити трагедію передмістя³⁰.

Розглядаючи наративну стратегію Миколи Хвильового в новелі «Я (Романтика)», розуміємо, що цей текст є площиною зіткнення різних історій (у структуралістському сенсі) – власної історії оповідача, його розуміння подій, що відбуваються довкола (адже новела написана на початку 1923 року, і ще не було часової перспективи, щоб оцінити ці

---

²⁹ Цюп'як І.К. Українська новела 20-80-х років ХХ століття в контексті сучасних інтерпретацій: моногр. Д.: Національний гірничий університет, 2013. С. 32.

³⁰ Лепьохін Є. «Пісня залишається усе тією ж»: неканонічні оповідання Миколи Хвильового й «канонічний» авторський стиль. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. № 19. 2022. С. 62.

події), культурного нарративу Французької революції та Паризької комуни й офіційного пропагандистського дискурсу навколо них. Формуючи нового читача, апелюючи до його ерудованості, начитаності, обізнаності, письменник послідовно провів ідею про неповноцінність і суперечливість Французької революції, яка завершилась кривавим терором, і всі її гасла ніяк не могли бути втілені таким шляхом. Відповідно, Революційний переворот у Росії та встановлення радянської влади в Україні теж пішли тим самим шляхом, що доводить приреченість цієї ідеї. Сьогоднішній читач уже має факти на підтримку цієї думки – побудова пролетарської держави відбулася теж через терор, масові розстріли, розкуркулення, колективізацію, табори ГУЛАГу, знищення еліти української нації, в тому числі самого Хвильового. Прозірливість митця полягала в тому, що він передбачив усе це, болюче позбуваючись ілюзій революційної романтики та творячи тексти, які вирізнялися своєю модерною формою та не менш гостросучасним наповненням³¹.

Микола Хвильовий намагався у своїх творах поєднати непоєднуване: запах та колір, мовчання та звук, експресивність з реалістичністю. Вдалою форма творів для вираження власного ставлення до подій обрано новелу, яка завжди виступає як дієва емоція. На наш погляд, для М. Хвильового характерним є заковане ставлення до висвітлення ідеології, а сама історична подія формується елементом композиції окремих творів, історичний дискурс висвітлено через символи та мову. Перерваний мистецький політ М. Хвильового залишає шляхи для рецепцій та оцінки його творчості та інтерпретації історичних подій, учасниками яких був він сам.

ВИСНОВКИ

Навіть історикам важко бути незаангажованими, адже нерідко при описуванні та аналізі одної й тої самої історичної події, історики опиняються на діаметрально протилежних позиціях. З огляду на зазначене, можна припустити і констатувати ймовірність, що й митці та автори літературних творів можуть мати такі ж тенденції у трактуванні історичних та політичних подій, а також спиратись на свої ідеологічні погляди (крім літературним зразків т. зв. «мистецтва для мистецтва»). Разом з тим, важко уявити справжнього митця, який був би «холодним» та відстороненим при описуванні чи відтворенні тих чи інших історичних подій. Художні літературні твори, на відміну від досліджень історіографічних фактів та процесів (на цьому зупинимось нижче),

---

³¹ Руденко М. Декодування знаків: Французька революція та паризька комуна як ключ до інтерпретації нарративної стратегії новели Миколи Хвильового «я (романтика)». *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 37, том 3, 2021. С. 129.

мають за мету притягувати та полонити єство особистості (читача, критика, автора), її розум, її уяву, відчуття, емоції як, перш за все, твори мистецтва. Чим більше людина зазнає переживань, споглядаючи чи читаючи художні твори, тим талановитіше сам твір, тим сильніше його вплив на читача, а поєднання літератури та історії, залучення перцепції автора на історичні і соціальні події створює рефлексію читача, що може мати вияв «суголосності» із автором, коли транслюється теза «письменник висловив мої думки мовою свого твору» або ж може продукувати критичне осмислення подій читачем чи навіть формування ідеологічних поглядів у нього.

Повертаючись до акценту про історіографічні процеси зазначимо, що до таких тенденцій тяжіють автори, що створюють історичні твори, адже беруть за основу історичні дослідження, що ґрунтуються на історіографії та джерелознавстві (і, в більшості випадків, митці художнього слова самі і проводять такі дослідження). Хоча, звичайно, художня історична література часто дещо відхиляється від ходу подій, зафіксованих в науковій історичній літературі. На наш погляд, твори, засновані на дотриманні фіксації історичних подій підпорядковані паралельному осмисленню (читанню) і мають чітку оцінку читача відповідно до історико-ідеологічних поглядів. Дещо іншою є художня рефлексія як образно-предметне мислення у творах на історичну тематику, але побудованих більше на експресії, ніж на фактах. Власне, сама експресія стає метамовою та оцінкою соціальних чи історичних ремінісценцій і автора, і читача. У таких творах, що тяжіють до імпресіоністичних та експресіоністичних, «співавтором» стає читач, критик, літературознавець, що продукує власне глумачення, доосмислення, трактування не тільки літературного твору, але й самих історичних подій (або ж як результат експресій – погоджуються з автором).

Зазначимо, що митець має велику відповідальність, особливо коли це митець, що відтворює сучасні йому події, тому що, з одного боку, не так гостро можуть оцінити ставлення до тих чи інших подій нащадки (їх ще просто нема), а з іншого, водночас, несе відповідальність за слово, що впливає на оточення, середовище, суспільство, за трактування дійсності та за намагання сконструювати та спрогнозувати майбутнє. Останнє може сприйматись як творчий вимисел, експресія, авторський підхід, новотвори (щодо мовних одиниць), історичну проекцію тощо. Сучасники виступають надзвичайно суворими критиками, адже кожен виступає зі своїм баченням і зі своєю оціночною характеристикою, причому враховуючи власні емоції та розуміння. Якщо не буде сприйнята позиція автора, то до такого митця може виникнути навіть ворожість, засудження, гнів – і в такому ракурсі автора знецінюють і як митця, і як громадського

діяча, тобто як своєрідного відповідача у справі ймовірних історичних прорахунків. Однак якраз нащадки нададуть оцінку саме таким пошукам, причому з огляду на причинно-наслідковий аналіз, надаючи оцінку подіям, які вже стали історією.

АНОТАЦІЯ

Новий історизм у художніх творах розглядається як переосмислення тексту та інтертекстуальний аналіз соціокультурної, історико-політичної змістової з подальшою інтерпретацією та оцінкою подій. Контекст літературних творів розглядається крізь призму історичних подій, водночас, творчі прийоми та пошуки дозволяють створити рецепцію як на літературний твір так і на історичний дискурс. Метамова творів слугує та розгляд їх з точки зору нового історизму, перш за все, визнає історію не як події, а як їх сприйняття та тлумачення. Автори літературних творів роблять спробу спроектувати та відтворити власне розуміння історичних подій, використовуючи творчі пошуки нових форм творів, а також художні засоби, які були новаторськими для 20-х ХХ ст. і які стали основою до творення модернізму, зокрема напрямків імпресіонізму та експресіонізму. Зазначені тенденції характерні для творчості Миколи Хвильового, адже письменник фіксує складні процеси свідомості, що знайшли вияв у слові та пошуках свого я. Поряд з цим привертають увагу підходи письменника в рецепції та інтерпретації історичної дійсності та самої постаті Хвильового. Розчарованість в ідеології «загірної комуні» та «пророча» смерть митця обірвала життя письменника та перервала літературне життя його творів. Лише наприкінці ХХ століття творчість Миколи Хвильового отримала належну оцінку, використовуючи принцип нового історизму та глибокий критичний аналіз метамови та експресивного синтаксису творів автора, значну увагу досліджень звернено на осмислення оцінок історичних подій 20-х років ХХ ст. та засудження більшовицької ідеології.

Література

1. Безхутрий Ю. Художній світ Миколи Хвильового. Х. : Вид. ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2005. 332 с.
2. Бондаренко Ю.І. Теорія і практика навчання української літератури на філософськоісторичних засадах у старших класах загальноосвітньої школи: Монографія. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2009. С. 27–35.
3. Вечірко О. Л. «Він хотів бути «шикарним, як леопард» (М. Хвильовий у контексті есеїстики Є. Маланюка). *Наукові записки*. Випуск 184. *Серія: Філологічні науки*. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2019. 124 с.

4. Вечірко О. Мотив «роздвоєності» у творчості м. Хвильового (на матеріалі оповідання «Я (Романтика)»). *Наукові записки*. Випуск 142. Серія: Філологічні науки. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. С. 50-54.

5. Горнятко-Шумилович А. Категорія мовчання в новелі Миколи Хвильового Я (Романтика). *Studia ukrainia posnaniensia*. Vol. V. 2017. P. 237-247.

6. Грабович Г. Екзорцизм українського модернізму. До історії української літератури : Дослідження, есе, полеміка. К. : Основи, 1997. С. 571-584 // Хаперська М. В. Микола Хвильовий в оцінці вітчизняної та зарубіжної літературної критики. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/46589115.pdf>

7. Демська-Будзуляк Л. М. Принцип історизму та пам'ять у літературних історіографіях. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Сер. : Філологія. Літературознавство. 2010. Т. 135, Вип. 122. С. 20-24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdufl_2010_135_122_6

8. Демська-Будзуляк Л. М. Українське літературознавство від ідеї до тексту: неокласичний дискурс (на матеріалі студій кінця XIX – першої третини XX ст.). URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Demaska-Budzuliak/Lesia/Ukrainske_literaturoznavstvo_vid_idei_do_tekstu_neoklas_uchnyi_dyskurs_na_materiali_studii_kintsia_Kh.pdf?PHPSESSID=kejta77vand0fc6bbgl2r18ti0

9. Землянська А. В. Суголосність ідей німецького романтизму із творчими пошуками українських митців слова «переходової доби». *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. № 1 (284), Ч. I, 2014. С. 42-51.

10. Ленська С. Елементи експресіоністичного стилю в малій прозі Миколи Хвильового. *Літературознавство*. 2011. С. 106-108.

11. Лепьохін Є. «Пісня залишається усе тією ж»: неканонічні оповідання Миколи Хвильового й «канонічний» авторський стиль. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. № 19. 2022. С. 62-70.

12. Маланюк Є. Книга спостережень. Статті про літературу. К. : Дніпро, 1997. 430 с.

13. Миц К. В. Інтерпретація художніх концептів історії в літературі XIX – початку XX століття. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/105447/28-Mits.pdf?sequence=1>

14. Носач А. М., Ядловська О. С. Прояви імпресіонізму та експресіонізму в новелі М. Хвильового «Я (Романтика)». *Eurasian scientific congress. Abstracts of the 11th International scientific and practical conference*. Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2020. P. 550-557. URL: <https://sciconf.com.ua/xi-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-eurasianscientific-congress-1-3-noyabrya-2020-goda-barselona-ispaniya-arhiv/>.

15. Нестелеєв М. А., Тугай Т. Р. Парадигми феномена самотності в ранній прозі М. Хвильового. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2023. № 61. С. 182–185.

16. Рінго Х., Кашип А. Взаємозв'язок між історією та літературою. *New Historicism by Heather Ringo & Athena Kashyap is licensed*. URL: <https://ukrayinska.libretexts.org/>

17. Романенко О. Література та історія як метанаратив: до проблеми міждисциплінарних досліджень. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції. Збірник наукових праць (філологічні науки)*. № 6. 2015. С. 177–180.

18. Руденко М. Декодування знаків: Французька революція та паризька комуна як ключ до інтерпретації наративної стратегії новели Миколи Хвильового «я (романтика)». *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 37, том 3, 2021. С. 124–130.

19. Сінченко О. Д. Горизонт сподівань та його функціонування в літературному процесі (на матеріалі української літератури 20–30-х років ХХ ст.). Автореф. дисертації. URL: <https://mydisser.com/en/catalog/view/312/787/19838.html>

20. Соценко Н. Ф. Мова як засіб виявлення авторської інтенції в новелі М. Хвильового «Кіт у чоботях». *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. Випуск 52. 2015. С. 241–243.

21. Шевченко В. Ф. «Література й історія» – напрямок наукових досліджень. *Вісник Запорізького національного університету*. № 2. 2008. С. 257–262.

22. Хаперська М. В. Микола Хвильовий в оцінці вітчизняної та зарубіжної літературної критики. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/46589115.pdf>

23. Цюп'як І.К. Українська новела 20-80-х років ХХ століття в контексті сучасних інтерпретацій : моногр. Д. : Національний гірничий університет, 2013. 198 с.

Information about the author:

Yadlovska Olha Stepanivna,

Candidate of Historical Sciences,

Associate Professor at the Department of International relations and

Social and Humanitarian disciplines

Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

26, Nauky ave., Dnipro, 49005, Ukraine